

Ko e Faka'uli 'i Aotearoa Nu'u Silá

'E lava ke ki'i kehe 'a e faka'uli 'i Nu'u Silá meí he me'a 'okú ke anga ki aí. Hangē ko 'ení:

- 'oku mau faka'uli 'i he tafa'aki to'ohema 'o e halá
- 'oku lōloa ange 'a e taimi ke a'u ai ki he ngaahi feitu'ú 'i hono fakahoa ki ho'o fakakauká
- 'oku fa'a fāsi'i, afeafe mo tahifo lahi homau ngaahi halá.

'Oku fakapapau'i 'e he kau Polisi NZ 'oku muimui 'a e tokotaha kotoa pē ki he ngaahi lao 'o e halá mo malu ma'u pē. 'Oku 'i ai foki mo ha ngaahi me'afaitā ki he lele vavé 'oku fokotu'u holo 'i he fonuá kotoa. Kapau te ke maumau'i 'a e ngaahi lao 'o e halá pe fakatupu ha fepaki, 'e lava ke ke mo'ua pe faka'ilo koe.

Ta'ofi 'e he kau polisi

Kapau 'oku fiema'u 'e he kau polisi ke ta'ofi ho'o me'alelé, te nau lele atu 'i mui 'iate koe pea fakamo'ui 'a e ngaahi maama kulokula mo lanu puluú pea mo ha me'a fakaongo le'olahi (siren). Kuo pau ke ke tu'u fakalelei 'i he ve'ehalá 'i he vave taha 'e ala lavá pea tatali 'i ho'o loto kaá ke 'alu atu 'a e 'ōfisa polisi kiate koe.

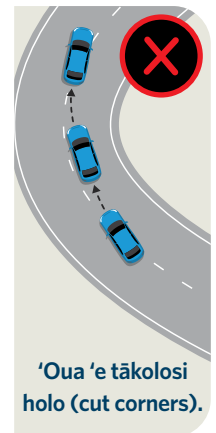
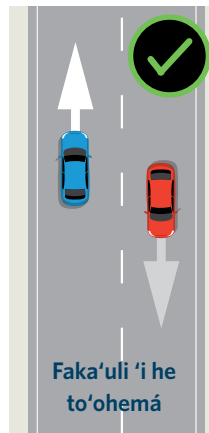
Ngaahi taimi fefononga'aki

'Oku faingofua ke fakakaukau 'e vave pē ha'o a'u ki he feitu'ú 'okú ke 'alu ki aí. 'E hā ngali nounou pē 'a e ngaahi vaha'a halá 'i he mapé, ka 'e malava pē ke fāsi'i mo pikopiko homau ngaahi halá 'o fou atu 'i he ngaahi mo'ungá mo ha ngaahi tahakehake pea 'oku 'i ai mo ha ngaahi hala 'e ni'ihi 'oku tanu makamaka pē pea 'ikai ke valitaa'i.

Vakai ki he [journeys.nzta.govt.nz/journey-planner](https://www.journeys.nzta.govt.nz/journey-planner) ke vakai'i ai 'a e ngaahi taimi ki ho'o fefonoga'aki.

Nofo ma'u ki he to'ohemá

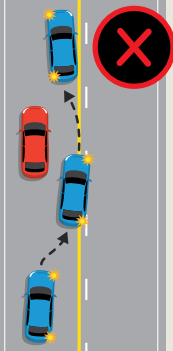
- Faka'uli ma'u pē 'i he tafa'aki to'ohema 'o e halá. 'Oku 'i ai ha ngaahi hala fāsi'i 'oku 'ikai ke 'i ai ha ngaahi laine faka'ilonga ke tataki 'aki koe.
- Tauhi ma'u ki he tafa'aki to'ohemá 'i he manga-hala kotoa pē pea mo e taimi kotoa pē 'okú ke nga'unu mai ai ki ha hala.
- 'Oua 'e tākolosi holo (cut corners).
- 'Oua 'e kolosi fakalaka 'i he laine 'i lotomālié tukukehe kapau ko ha fakalaka 'oku malu mo hao pe ko ha afe meí he hala ko iá.

Lele Fakalakā – fakalaka atū

Ko e lahi taha 'o e ngaahi hala 'i Nu'u Silá 'oku leini (lane) taha pē 'i he kauhala takitaha. 'I he ngaahi taimi 'e ni'ihī 'e 'i ai ha leini ki he fakalakā. Faka'aonga'ī 'a e ngaahi leini ki he fakalakā 'i he taimi ke fakalaka atu a'í – fakamolemole 'o fa'a kātaki pē ka e 'oua kuó ke a'u atu ki ai.

'Oku 'uhinga 'a e laine lanu engeenga hokohoko 'i he tafa'aki kia koe 'o e laini 'i lotomālié 'oku fu'u fakatu'utāmaki ke fakalaka. 'Oku 'uhinga 'a e laine lanu engeenga 'e ua 'i lotomālié 'e 'ikai lava ha taha 'i he ongo tafa'akí fakatou'osi 'o fakalaka.

'I he taimi 'o e fakalakā, te ke fiema'u ke 'ata'atā ha mita 'e 100 'i he hala 'i mu'a 'ia koé lolotonga 'o e taimi kotoa 'o ho'o fakalakā 'o kau ai mo e taimi kuo 'osi a'í.

'Oua 'aupito 'e fakalaka 'i ha tuliki hala pe feitu'u ofi atu ki ha tuliki hala.

Kapau 'okú ke faka'uli māmālie, pea 'oku kiu mai ha ngaahi me'alele 'i mui 'iate koe, kumi ha feitu'u malu 'o afe ki ai pea faka'atā atu ke nau fakalaka.

Ngaahi tu'unga vave 'o e lelé (Driving speeds)

Fakatokanga'ī ange 'a e ngaahi faka'ilonga ki hono fakangatangata 'o e lele vavé – 'oku 'i ai ha ngaahi fakangatangata kehekehe ki he ngaahi hala kehekehe. Ko e taimi 'e ni'ihī 'e fiema'u ke māmālie ange 'a ho'o lelé 'i he tu'unga fakangatangatá ke malu mo hao ange ai 'a e faka'ulí, 'o hangē ko e taimi 'oku 'uha pe kakapu a'í. Kuo pau ke 'oua na'á ke faka'uli 'o vave ange 'i he 90km/h kapau 'okú ke faka'uli 'i ha me'alele 'oku laka hake 'i he 3,500kgs pe toho ha me'alele 'e taha hangē ko ha vaka, kalaveni pe taulani – 'o a'u ai pē ki ha hala 'oku 'i ai 'a e faka'ilonga 100km/h.

Ko e ngaahi fakatātā 'eni 'o ha ngaahi faka'ilonga ki he fakangatangata 'o e lele vavé

'Oku 'uhinga 'a e faka'ilonga ko 'ení ko e vave taha te ke lava 'o lele 'akí ko e 100km/h, ka e faka'uli fakatatau ki he ngaahi tūkunga 'oku 'i ai 'a e 'eá mo e halá.

‘Oku talaatu ‘e he ngaahi fakailonga ko ‘ení ‘oku ‘i ai ha fo‘i piko pe ngaofe ‘i mu‘a pea mo e tu‘unga vave ki he lelé ‘oku malu mo fakafiemālié. ‘Oku fakahaa‘i ‘e he ngaahi fo‘i taó ‘a e feitu‘u ‘oku hu‘u ki ai ‘a e fo‘i pikó.

Ngaahi leta fakama‘u ‘o e seá (seat belts)

‘I he laó, kuo pau ke tui ‘e he tokotaha kotoa pē ‘i he me‘alelé ha leta fakama‘u ‘o e seá pe sea malu‘i ki he fānaú - ‘o tatau ai pē pe ‘oku nau nofo ‘i fē ‘i he loto me‘alelé.

Ta‘u Motu‘á

Fiema‘u fakalaó

Fānau si‘isi‘i hifo he ta‘u 7

Sea malu‘i ki he fānaú kuo fakangofuá

Fānau ta‘u 7

Sea malu‘i kuo fakangofua ki he fānaú kapau ‘oku ma‘u pe leta fakama‘u ‘o e seá

Fānau ta‘u 8 mo lahi angé

Leta fakama‘u ‘o e seá

Kakai lalahi kotoa pē

Leta fakama‘u ‘o e seá

Hela‘iá

Kapau ‘okú ke hela‘ia, ‘oku lahi ange ai ‘a e faingamālie ke hoko ai ha fepaki.

- Ma‘u ha mohe lelei mo fe‘unga kimu‘a ke ke toki faka‘uli, tautautefito ‘i he hili ha puna vakapuna lōloa.
- Ki‘i mālōlō me‘i he faka‘ulí ‘i he houa ‘e ua kotoa pē.
- Vahevahe ‘a e faka‘ulí mo ha tokotaha kehe kapau te ke lava ia.
- Faka‘ehi‘ehi me‘i he faka‘uli lolotonga ‘a e ngaahi houa ‘okú ke mohe angamaheni aí.
- Faka‘ehi‘ehi me‘i he kai lahi, he te ne ala fakatupunga ke ke vaivaia, pea inu ‘a e vaí ke lahi.
- Kapau ‘e kamata ke ke ongo‘i fimoheha, tu‘u ‘i ha feitu‘u malu pea feinga ke ke ki‘i mohe ‘i ha miniti ‘e 15 ki he 30. Kapau ‘okú ke ongo‘i hela‘ia ‘aupito, kumi ha feitu‘u ke ke nofo ai ‘i he po‘uli hifo ko iá.

Fiefia ‘i he ngaahi mātangá ‘i ha founa malu mo hao

Tukutaha ho‘o tokangá ki he halá, ka e ‘ikai ko e mātangá. Kapau ‘okú ke fie sio ki he mātangá, kumi ha feitu‘u malu ‘o afe ‘aupito ki ai ‘o tu‘u. ‘Oua ‘e tu‘u ‘i he ngaahi feitu‘u ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha ngaahi fakailonga ke tu‘ú pe ‘i he ngaahi laine lanu engeengá.

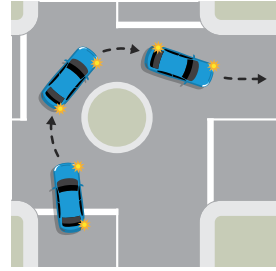
Ngaahi manga-halá

'Oku 'uhinga 'a e faka'ilonga tu'ú (stop) ke ke a'u atu 'o mātu'aki tu'u 'aupito, pea faka'atā 'a e halá ki he ngaahi me'alele kotoa pē.

'Oku 'uhinga 'a e faka'ilonga faka'ataá (give way) ke ke faka'atā ki he ngaahi me'alele kotoa pē tukukehe 'a kinautolu 'oku 'i ha faka'ilonga tu'ú.

'I he ngaahi lele'anga takaí (roundabouts), kuo pau ke ke lele takaí fakato'omata'u (clockwise) pea faka'atā ki he me'alele 'i ho to'omata'ú.

Leini taha 'i he ngaahi hala fakakavakavá

Ko homau ngaahi hala 'e ni'ihí 'oku 'i ai ha ngaahi hala fakakavakava leini taha.

'Oku fakatokanga atu 'e he ngaahi faka'ilonga ko 'ení 'oku 'i ai ha hala fakakavakava leini taha 'i mu'a. Māmālie hifo pea vakai'í 'a e ngaahi me'alele 'oku ha'u 'i he tafa'aki 'e tahá. Ta'ofi 'o tu'u kapau 'oku fiema'u ke ke faka'atā atu.

'Oku fakahaa'í 'e he ki'í fo'í tao kulokula si'isi'í 'a e tafa'aki ke faka'ataá.

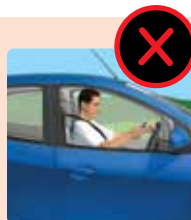
'Oku fakahaa'í 'e he ongo faka'ilonga ko 'ení kuo pau ke ke faka'atā (give way) ki he me'alele 'oku ha'u meí he tafa'aki 'e tahá.

'Oku fakahā 'e he faka'ilonga ko 'ení kapau 'oku 'ikai ke ha'u ha me'alele, te ke lava 'o kolosi 'i he hala fakakavakavá.

Ngaahi telefoni to'oto'ó

Kuo pau ke 'oua na'á ke faka'aonga'i ha telefoni to'oto'o 'i he taimi 'oku ke faka'uli aí. Kapau 'oku faka'aonga'i ha telefoni, kuo pau ke faka'ata'atā ia meí he ongo nimá (hands free). 'Oku ta'efakalao 'a e fetohi'aki (text) 'i ha fa'ahinga telefoni to'oto'o lolotonga 'a e faka'ulí.

Ngaahi kolosi'anga 'i he hala lēlué

- Kapau 'oku takamokamo ha ngaahi maama kulokula, tu'u pea toki lele pē 'i he taimi kuo 'osi ai 'a e takamokamo 'a e maamá.
- Kapau 'okú ke sio ki ha faka'ilonga tu'u (stop) 'i ha kolosi'anga lēlué, tu'u pea toki kolosi 'i he halangá kapau 'oku 'ikai ke ha'u ha lēlué meí ha fa'ahinga tafa'aki pē.
- Kapau 'okú ke sio ki ha faka'ilonga faka'atā, māmālie hifo pea mateuteu ke tu'u pea toki kolosi pē 'i he halangá kapau 'oku 'ikai ke ha'u ha lēlué.

Ngaahi hala makamaka pe 'ikai ke valitaa'i

'E lava ke hekeheke 'a e ngaahi hala 'oku 'ikai valitaa'i ke faka'uli ai. Tauhi ki he to'ohemá, pea māmālie hifo. Māmālie hifo tautautefito 'i he taimi 'oku hu'u mai ai ha ngaahi me'alele kiате koé he 'e faingata'a 'a e sió 'i he efú pea ala foa'i 'e he makamaká ho'o sió'atá (windscreen).

Fevahevahe'aki 'o e halá

Kuo pau ke ke siofi 'a e kau luelalo 'oku kolosi 'i he halá, tautautefito 'i he ngaahi kolosi'anga ki he luelaló mo e ngaahi manga-halá.

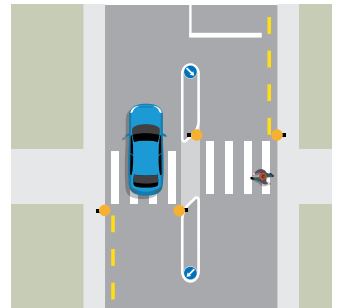
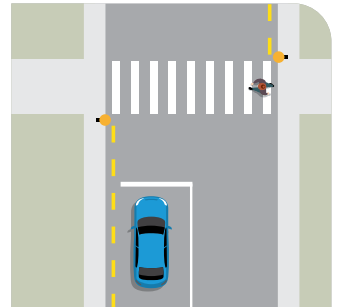
'I he taimi 'oku ofi atu ai ki he ngaahi kolosi'anga luelaló:

- māmālie hifo pea mateuteu ke tu'u ki ha kau luelalo 'oku nau 'i he kolosi'angá pe laka atu ki ai pe talitali 'i ai
- kapau 'oku 'ikai ke 'i ai ha fakamā'olunga 'i he loto'i kolosi'angá, tu'u pea faka'atā atu ki he kau luelaló 'i ha fa'ahinga kongá pē 'o e kolosi'angá
- tatali kae 'oua kuo kolosi 'a e kau luelaló 'i mu'a 'iate koe pea kuo nau 'atā meí ho'o me'alelé kimu'a ke ke hoko atu.

'Oua 'e nga'unu atu ki ha kolosi'anga kapau 'oku 'ikai 'atā fe'unga ki ho'o me'alelé 'i he tafa'aki 'e taha 'o e kolosi'angá.

Māmālie ma'u pē 'i he ofi atu ki ha kau heka pasikala pea toki fakalaka pē 'i he taimi 'oku malu mo hao aí. Feinga ke faka'atā 'aki ha mita 'e 1.5 ho vaha'a mo e tokotaha heka pasikalá 'i he taimi 'okú ke fakalaka atu aí.

Kapau te ke sio ki ha fanga monumanu 'i he halá, māmālie hifo pea faka'uli tokanga. 'Oua 'e lomi'i ho'o hooní (horn).

Faka'uli 'i he fa'ahita'u momokó

'E lava ke felililiuaki vave 'a e ngaahi tükunga 'o homau 'eá ko ia ai vakai'i 'a e fakamatala 'ea ki he kaha'ú mo e tükunga 'o e halá kimu'a ke ke fonongá pea mateuteu ke 'i ai ha ngaahi liliu ki ai.

metservice.com

nzta.govt.nz/traffic

'E lava 'e he sinoú mo e 'aisi' 'o uesia 'a e ngaahi halá ke toe fakatu'utāmaki ange, tautautefito ki he hala 'i he mo'ungá mo e ngaahi hala 'oku 'ikai ulo ki ai 'a e la'aá. Kapau kuo 'oatu 'e ho'o kautaha haea me'alelé ha ngaahi sēini ki he sinoú, fakapapau'i 'oku ke 'ilo hono fakatui kinautolú kimu'a peá ke toki mavahe.

Fakasio atu 'a e faka'ilonga ki he konga hala hekeheké 'i he ngaahi tükunga 'oku viviku pe 'aisi ai 'a e halá - lele māmālie hifo ke faka'ehi'ehi ai mei ha ta'ofi fakatu'upakē.

Faka'ilongá (signalling)

Faka'ilonga ma'u pē 'i ha sekoni 'e tolu kimu'a pea toki afé, fetongi leini, pea mo e hū atu mo hū mai mei he fefononga'aki 'i he halá (traffic).

Tau'anga 'o e me'alelé

'E lava ke ke mo'ua pe toho ho'o me'alelé kapau te ke tau ia 'o fakahanga ki he feitu'u halá. Kapau ko ha hala 'oku hu'u pē ki ha tafa'aki 'e taha (one-way street), te ke lava 'o tau ho'o me'alelé 'i ha fa'ahinga tafa'aki pē 'o e halá.

Kava Mālohí mo e faito'o konatapú

'Oua te ke inu kava mālohí pe ngāue'aki 'a e faito'o konatapú peá ke toki faka'uli.

'Oku ta'efakalao ke faka'uli mo ha fa'ahinga faito'o konatapu 'i ho sinó 'a ia te ne ala uesia ho'o faka'uli, 'o a'u ai pē ki ha ngaahi faito'o 'e ni'ihi 'oku fakangofua (prescription).

Ki he kau faka'uli 'oku si'i hifo he ta'u 20, 'oku fo'i noa 'a e fakangatangata ki he kava mālohí. Ki he kau faka'uli 'oku lahi ange 'i he ta'u 20 honau ta'u motu'á, 'oku fu'u si'isi'i 'aupito 'a e fakangatangata ia 'o e kava mālohí, pea 'oku lelei mo malu taha ange ke 'oua na'a inu kapau tenau faka'uli.

Ngaahi fiema'u ki he laiseni faka'uli

Kuo pau ke 'iate koe ma'u pē 'a ho'o laiseni faka'uli lolotonga mo kei 'aongá pe tohi fakangofua ki he faka'uli lolotonga ho'o faka'uli. Kapau 'oku 'ikai ke 'i he lea faka-Pilitāniá 'a ho'o tohi laiseni pe ngofua mulí, kuo pau foki ke ke toe to'oto'o hano liliu faka-Pilitānia 'oku tonu. Hili ha māhina 'e 12 'o e nofo 'i Nu'u Silá, kuo pau leva ke ke ma'u atu ha laiseni faka'uli Nu'u Sila.

Vakai ki he nzta.govt.nz/new-residents-and-visitors ki ha fakamatala lahi ange.